

LUONNOS 29.11.2021 1(14)

Toimeenpanon tiekartta vuosille 2022-2026 valtioneuvoston periaatepäätökseen tietopolitiikan strategisiksi tavoitteiksi – kohti kattavaa tiedon hyödyntämistä ja avaamista

1. Johdanto

Tässä tiekartassa kuvataan valtioneuvoston periaatepäätöksen toimeenpanon keskeiset toimet. Painopiste on strategisissa toimeenpanoon liittyvissä toimissa sekä niitä tukevilla tiedon hallintaan liittyvissä toimissa. Ohjaukseen ja koordinaatioon liittyvät toimenpiteet kuvataan yleisellä tasolla. Niiden edistämiseen esitetään rakenteet, joiden avulla ohjausta ja koordinaatiota voidaan kehittää. Toimeenpano perustuu mahdollistajiin, jotka kuvaavat tavoitteita tukevia toimia. Tiedonhallintalain (Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019)) toimeenpanolla ja valtiovarainministeriön asettamalla Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeella on edistetty useita tavoitteita, mutta ohjauksen kehittäminen ja strategisemmat tavoitteet vaativat jatkotoimia.

Resursointiin liittyvät kysymykset käsitellään budjettiprosesseissa.

Tiekartta on periaatepäätöksen liitemateriaalia ja alustava hahmotelma toimista, joihin tulee ryhtyä, jotta tavoitteet saavutetaan. Toimista tullaan tekemään erilliset päätökset. Suuri osa toimista vaatii kunkin viranomaisen omia päätöksiä, mutta koska tietoa yhä enemmän käytetään sektorirajat ylittäen, vaatii se myös koordinaatiota ja yhdensuuntaisia toimia. Vastuu toimeenpanosta tulee hajautumaan, joten avainasemassa tulevat olemaan hallinnonalan ja koko valtionhallinnon ohjaus tiedonhallintalain mukaisesti. Näitä rakenteita tulee vahvistaa.

Valtioneuvoston periaatepäätös koskee valtionhallintoa. Toivottavaa olisi, että muukin julkinen hallinto ottaisi nämä strategiset tavoitteet huomioon ja osallistuisi niiden toimeenpanoon. Hyvin useat tietovarannot ovat koko julkisen hallinnon yhteisiä ja esimerkiksi kunnilla on suuri rooli niiden tietojen muodostumisessa ja hallinnassa.

Toimeenpanon tiekarttaa on käsitelty useissa sidosryhmätilaisuuksissa, joista yksi oli suunnattu kunnille. Tavoitteita pidettiin hyvinä, mutta erityisesti kuntien taholta toivottiin tavoitteiden konkretisoimista käytännön toimiksi. Tiekartalla ei voida esittää yksittäisiä konkreettisia toimenpiteitä, mutta käynnistettävät hankkeet tulevat vastaamaan tähän toiveeseen.

Periaatepäätöksen tai tämän tiekartan valmistelussa ei ole tehty erillistä tilannekuva-analyysiä, vaan nämä pohjaavat vuodesta 2019 alkaen kerättyyn tietoon keskeisistä haasteista ja organisaatioiden nykyisistä tavoitteista. Kuntien edustajia pyydettiin arvioimaan ehdotuksia suhteessa nykytilanteeseen. Mahdollisuuksia on tunnistettu, mutta edelleen koetaan, että ei tarpeeksi hyvin tunneta omia tai toisten tietovarantoja. Yhteentoimivuudessa ja tietojen laadussa koettiin edelleen olevan paljon parannettavaa. Koettiin, että digitalisaatiossa ja muussa kehittämisessä ei vielä osata tarpeeksi hyödyntää tietoa ja sen luomia mahdollisuuksia.

Tiedon avaamisella tarkoitetaan julkisen organisaation tuottaman tai hallinnoiman tiedon jakamista alkuperäistä käyttötarkoitustaan laajempaan käyttöön, mikäli sitä ei estä joku perusteltu syy.

Alla on kolme erilaista esimerkkiä onnistumisista. Kaikissa kehittäminen jatkuu edelleen, mutta jo nyt ne ovat osoittaneet, että potentiaali on muutettavissa toimiviksi ratkaisuuksi.

Maanmittauslaitoksen kehittämien rajapintapalvelujen kautta on yhteiskunnan käytettävissä runsaasti ajantasaista paikkatietoa ja karttoja. MML:n rajapintoja ja dataa hyödynnetään aktiivisesti muun muassa yritysten, pankkien, valtion organisaatioiden ja kuntien toimesta, joten rajapinnat vauhdittavat merkittävästi dataekosysteemien kehittymistä.
<https://www.maanmittauslaitos.fi/rajapinnat/paikkatiedot>

Helsinki Region Infoshare (HRI) on Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupunkien yhteinen avoimen datan palvelu, josta löytyvät datat ovat vapaasti hyödynnettävissä. Tiedon avaaminen on ollut jo vuosia osa pääkaupunkiseudun kaupunkien perustoimintaa. HRI toimii tukipalveluna niin tiedon avaamisen kuin hyödyntämisen edistämisen osalta. <https://hri.fi>

eOppiva on koko valtionhallinnolle kohdennettu digitaalisen oppimisen oppimisolusta, josta löytyy myös kaikille avoimia koulutuksia. HAUS kehittämiskeskus Oy:n alustalla on yli sata verkkokoulutusta yhteisistä osaamisista, kuten vuorovaikutustaidoista, erikoisosaamisiin, kuten hankintatoimeen. eOppiva-koulutuksia on suorittanut yli 50 000 käyttäjää.
<https://www.eoppiva.fi/>

Seuraavalla sivulla on esitetty kaikki periaatepäätöksen osa-alueet.

Kuva 1. Tietopolitiikan strategiset tavoitteet – kohti kattavaa tiedon hyödyntämistä ja avaamista.

2. Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö

Periaatepäätöksessä tähän osioon on asetettu kolme tavoitetta. Nämä keskittyvät yleiseen tietopolitiikan ohjaamiseen ja koordinaatioon:

1. Tiedon hyödyntämistä ja avaamista ohjataan ja koordinoidaan valtakunnallisesti.
2. Selkeytetään lait, asetukset ja määräykset sekä periaatteet ja linjaukset yhdenmukaisiksi mahdollistamaan tiedon tehokkaampi hyödyntäminen.
3. Tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi tehdään laajasti yhteistyötä yli sektorirajojen julkisen, yksityisen ja 3. sektorin kesken sekä kansainvälisesti.

Ohjaus on koettu puutteelliseksi ja ministeriöiden väliset raja-aidat korkeiksi. Eduskunta antoi lausuman tietopoliittisesta selonteosta (VNS 7/2018 vp), jossa se edellytti, että valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin tietopolitiikan kehittämistoimien vastuunjaon määrittelemiseksi valtioneuvostossa siten, etteivät ministeriöiden väliset toimivaltarajat aiheuta haittaa kehittämistyölle ja sen johtamiselle, jota tulee merkittävästi vahvistaa. Nämä tavoitteet kytkeytyvät tähän eduskunnan kannanottoon ja alla olevalla rakenteella on tarkoitus panna tämä toimeen.

Tässä ei ehdoteta uusia ratkaisuja, vaan katsotaan, että uudet toimivat rakenteet ovat oikea ympäristö käydä näistä keskustelua ja valmistella tarvittavat ratkaisut. Eduskunnan lausuman ja yllä olevien tavoitteiden toimeenpanemiseksi ehdotetaan seuraavaa rakennetta:

- Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen poliittisesta ohjauksesta vastaa digitalisaation, datatalouden ja julkisen hallinnon kehittämisen ministerityöryhmä (<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitukseen-uusi-digitalisaation-datatalouden-ja-julkisen-hallinnon-kehittamisen-ministerityoryhma>). Ministerityöryhmä koordinoi valtioneuvostotasolla digitalisaatio- ja tietopolitiikkaan, teknologiapolitiikkaan sekä datatalouteen liittyviä toimia ja tilannekuvaa sekä yhteensovittaa kehittämishankkeita. Ministerityöryhmä tekee muun muassa tarvittavat poliittiset linjaukset julkisen hallinnon kehittämisstrategioista ja -ohjelmien toimeenpanosta, julkisen sektorin tuottavuustyöstä, kuntapolitiikan suuntaviivojen valmistelusta, teknologiapolitiikan, digitaalisten palvelujen ja datatalouden kehittämisestä ja tietopolitiikan johtamisesta.
- Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen ohjaamisesta vastaa Julkisen hallinnon tiedonhallinnan ja digitalisaation strateginen yhteistyöryhmä (<https://vm.fi/hankesivu?tunnus=VM141:00/2020>). Yhteistyöryhmän perustamisen taustalla on tiedonhallintalain (906/2019) 7 §, jonka mukaan valtiovarainministeriön tulee huolehtia, että julkisen hallinnon tiedonhallintaa sekä tieto- ja viestintäteknisten palvelujen tuottamista koskevan yhteistyön koordinoitua varten on järjestetty valtion virastoissa ja laitoksissa toimivien viranomaisten sekä kuntien viranomaisten yhteistyötavat ja -menettelyt.

- Lisäksi kukin ministeriö vastaa omalla hallinnonalallaan tiedonhallintalain mukaisista ja muista tiedonhallintaan liittyvistä ohjausvelvoitteistaan.

Keskitetyn ohjauksen ja koordinoinnin lisäksi kaikkien toimijoiden tulee olla aktiivisia oman sektorin kehittämisessä. Esimerkiksi Ranskassa on jokaiseen ministeriöön nimetty tietojohdaja. Sama suuntaus on myös yritys kentällä. Tämän kaltaisiin ratkaisuihin olisi pyrittävä myös valtioneuvoston piirissä. Kaikissa ministeriöissä tulee olla tiedonhallinnasta vastaava korkea virkamies, tietojohdaja. Tietojohdajan vastuulla olisi tiedonhallintolain toimeenpano, tietopolitiikan ohjaaminen, tietojohdamisen edistäminen, datatalouden linjaukset sekä muut tiedon hyödyntämiseen liittyvät strategiset ja politiikkatoimet omalla hallinnonalallaan.

Valtiovarainministeriö vastaa yleislainsäädännön kehittämisestä ja kukin ministeriö sektorikohtaisesta sääntelystä. Sääntely tai sen tulkinta aiheuttaa ajoittain haitallisia esteitä tiedon hyödyntämiselle. Sääntelyä myös kiitetään, koska se selkeyttää toimintaympäristöä (esimerkiksi tietosuojaa).

Tavoitteessa numero 2 todetaan ”Selkeytetään lait, asetukset ja määräykset sekä periaatteet ja linjaukset yhdenmukaisiksi mahdollistamaan tiedon tehokkaampi hyödyntäminen”. Näitä tavoitteita toimeenpannaan jo lailla julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019). Julkisuuslain ajantasaistaminen on käynnissä. Automaattisen päätöksenteon mahdollistamisesta on sääntelyhanke käynnissä. Tässä tilanteessa ei nähdä tarvetta uusille yleislaeille, mutta kehitystä tulee tarkastella jatkuvasti. Sektorikohtaisia tietopolitiikan sisältöön vaikuttavia sääntelyhankkeita on useita menossa.

3. Tiedonhallinta ja strategiset tavoitteet

Periaatepäätöksen toimeenpanon keskiössä ovat strategioihin, toimintaan ja tiedonhallintaan liittyvät toimenpiteet. Toimet jakautuvat yhteisiin, sektorikohtaisiin ja jokaisen organisaatioon omiin toimenpiteisiin. Kaikilla tasoilla on Suomessa runsaasti toimenpiteitä menossa. Niitä kaikkia ei pyritä tässä tiekartassa kuvaamaan kuin muutaman esimerkin kautta.

Toimeenpanossa informaatio-ohjauksella on suuri merkitys, mutta myös sitovampia suosituksia ja sääntelyä toivotaan omien toimien tueksi. Tämä on ilmennyt sekä lausuntokierroksella että työpajoissa. Informaatio-ohjausta koetaan tarvittavan sekä oman osaamisen kehittämisen, että sidosryhmien kanssa käytävän keskustelun tueksi. Nähdään, että tiedon arvon, merkityksen ja mahdollisuuksien ymmärtämisessä on edelleen merkittäviä eroja. Kaikkiin alla oleviin tavoitteisiin tulee liittyä myös informaatio-ohjausta. Sitä tulee olla saatavilla sekä yleisistä periaatteista että sektorikohtaisista tavoitteista.

Hyvät esimerkit ja edistyneempien toimijoiden kokemukset on koettu hyödyllisiksi. Esimerkkien ei tarvitse olla omalta sektorilta. Kaikessa valmistelussa niiden tulee olla yksi osa toimeenpanoa. Pitää järjestää tilaisuuksia kokemusten jakamiseen joko kertaluontoisesti tai yhteistyöverkostoissa, joita toimii jo useita julkisen hallinnon piirissä. Niiden löytäminen uusille tulokkaille on ollut joskus haastavaa. Tässäkin valmistelussa esimerkkejä ja kokemuksia on käytetty pohjana.

Valmistelussa on korostunut yhteistyön merkitys. Yhteistyötä tarvitaan kehittämisessä, uuden opettelussa ja arjen toiminnassa. Yhteistyön tarvetta korostavat monet trendit. Ratkottavat ongelmat ovat yhä monimutkaisempia ja yhä useammin tarvitaan organisaation oman datan lisäksi muiden organisaatioiden hallussa olevaa dataa. Uusien teknologioiden opettelussa ja testauksessa yhteistyö on todettu hyödylliseksi. Harvalla toimijalla on yksin riittävästi resursseja useiden uusien teknologioiden seuraamiseen ja testaamiseen.

Yllä kuvattuja toimintatapoja ei ole toistettu jokaisessa kohdassa erikseen, mutta toimeenpanossa on luotava edellytykset näiden käytölle.

Tavoitteiden toimeenpanon kuvaus

Strategiaan ja toimeenpanoon liittyvät tavoitteet:

1. Asiakkaiden tarpeet ja asiakaslähtöisyyden parantaminen ovat tiedon hyödyntämisen ja avaamisen lähtökohta.
2. Tiedon yhteiskunnallinen arvo ja vaikuttavuus sekä hyödyntämisen ja avaamisen hyödyt on tunnistettu ja niitä seurataan.
3. Organisaatioiden strategia tukee tiedon hyödyntämistä ja avaamista.
4. Tietoa käytetään vastuullisesti ja väärän tiedon levittämistä yhteiskunnassa torjutaan.

Tiedon hallintaan liittyvät tavoitteet:

1. Tietoympäristöt tunnetaan ja tietovarannot ovat helposti löydettävissä ja selkeästi kuvattu.
2. Keskeiset kansalliset tietovarannot on tunnistettu ja niiden tieto keskitetyksi hyödynnettävissä.
3. Hyödynnettävät tiedot ovat yhteentoimivia ja laadukkaita kansallisten laatukriteereiden mukaisesti.
4. Tieto on saatavilla ohjelmointirajapintojen (API) kautta, joita käytetään aktiivisesti ja kehitetään julkishallinnon API-periaatteiden mukaisesti.
5. Tietoturva- ja tietosuojariskit on tunnistettu, ja tiedon hyödyntämiselle ja avaamiselle on luotu turvalliset käytännöt.

Tavoitteiden välillä on nähtävissä runsaasti kytkentöjä ja voitaisiin jopa todeta, että tiedon hyödyntämisen huippuorganisaation tulisi tavoitella näitä kaikkia. Vaikka yhtään tiedonhallinnan tavoitetta ei voida kokonaan unohtaa, tulee organisaatioiden asettaa joku tai jotkut tavoitteet painopisteeksi ja keskittyä niihin esimerkiksi kehityshankkeessa. Valinnan tulee perustua asetettuihin toimeenpanon tavoitteisiin. Alla on esimerkinomaisesti kuvattu, mitkä toimeenpanon tavoitteet liittyvät mihinkin tiedonhallinnan tavoitteisiin.

Kuva 2. Asiakaslähtöisyyden vahvistamisen edellytyksiä

Asiakaslähtöisyys liittyy erityisesti erilaisiin palveluihin. Automaation lisääminen tai muutoin ennakoiva palvelu ovat esimerkkejä tilanteista, joissa asiakkaiden hallinnollista taakkaa voidaan vähentää merkittävästi. Ne perustuvat viranomaisten hallussa olevan tiedon hyödyntämiseen. Nämä kolme tiedonhallintaan liittyvää tavoitetta luovat pohjan. Lisäksi tarvitaan esimerkiksi yhteentoimivuuden kehittämistä. Tietoturvasta ja tietosuojasta on huolehdittava kaikissa tilanteissa.

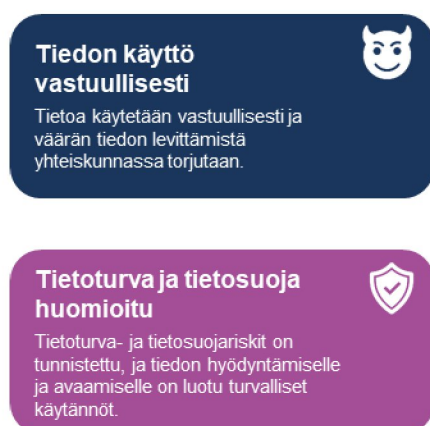
Kuva 3. Hyötyjen tunnistamisen edellytyksiä organisaatiossa

Julkisessa hallinnossa on pääsääntöisesti hyvä tilanne tietovarantojen tunnistamisessa, koska niiden rakentaminen ja osin sisältö perustuu lakiin. Sääntelyn valmistelun yhteydessä pitää tehdä vaikutusten arviointia. Näistä lähtökohdista huolimatta kokonaisuutena julkisen hallinnon tietoympäristöstä muodostuu monimutkainen kokonaisuus. Tietovarantojen sisällöt muuttuvat ajan kuluessa. Potentiaalisen hyödyn tunnistaminen vaatii syvällistä tietovarantojen tunnistamista ja niiden tulee olla helposti löydettävissä.

Kuva 4. Organisaation strategisen tavoitteen asettamisen edellytyksiä

Riittävät tietovarannot ovat organisaatioille elinehto. Tämä ei kuitenkaan vielä usein näy strategioissa. Tietovaranto hyvin usein liittyy kiinteästi toimijan perustehtävän hoitamiseen. Tapahtumat ja päätökset kirjataan tietovarantoihin (rekistereihin) sekä käsitellään automaattisesti. Tämän aseman tunnistamiseen liittyy hyvä tuntemus omista ja muilta käytössä olevista tietovarannoista.

Kuva 5. Vastuullisen käytön edellytyksiä

Kaikkien organisaatioiden on huolehdittava tietoturvasta ja tietosuojasta. Se on lähtökohta ja perusta tiedon vastuulliselle käytölle. Uhat lisääntyvät ja uudet teknologiat haastavat koko ajan vanhat menetelmät. Panostuksia tulee tehdä koko ajan.

Periaatepäätöksen toimeenpano tulee viime kädessä tapahtumaan virastojen ja muiden valtionhallinnon organisaatioiden tasolla. Ne vastaavat omasta tiedonhallinnastaan ja toiminnan kehittämisestä. Erilaiset keskitetyt tai yhteiset palvelut auttavat ja voivat olla myös mahdollistajia muutokselle, mikä ei olisi organisaation omien toimien johdosta mahdollinen. Tällaisia palveluja tarjoaa esimerkiksi Valtori. Uudet rajapintateknologiat mahdollistavat myös toisen viraston tietojen ja palveluiden helpomman käytön. Toimeenpanoa tukevia palveluita hankitaan myös markkinoilta.

Kaikkiin tavoitteisiin tulee liittyä myös toimeenpanoa vahvistavia tai helpottavia keskitettyjä toimia. Näin ei kaikkien osalta ole tai toimet vaativat terävöittämistä. Valtiovarainministeriö koordinoi keskitettyjä toimia. Näitä on kuvattu alla.

Toimeenpanon keskitetyt toimet

Strategiaan ja toimeenpanoon liittyvät tavoitteet ovat tällä hetkellä pääsääntöisesti riittämättömät. Näistä suurin osa käynnistetään myöhemmin erillisillä päätöksillä:

1. Asiakkaiden tarpeet ja asiakaslähtöisyyden parantaminen ovat tiedon hyödyntämisen ja avaamisen lähtökohta.

Keskitetyt toimet: Tällä hetkellä ei ole toimia, joissa erityisesti keskityttäisiin asiakkaiden tarpeiden ja tiedon suhteeseen. Valtiovarainministeriön asettamassa Digitalisaation edistämisen ohjelmassa (Digiohjelma) on tavoitteena kattavat digitaaliset palvelut kansalaisille ja yrityksille. Palvelujen kehittämisessä on mukana tiedon hyödyntämiseen liittyvät kysymykset. Tätä voitaisiin vahvistaa esimerkiksi seuraavan hallituskauden hankkeissa tarkastelemalla yhteiskunnan ja kansalaisten kannalta kriittisiä, poikkihallinnollisia palveluprosesseja tietovirtojen ja asiakaslähtöisen tiedon hyödyntämisen näkökulmasta.

2. Tiedon yhteiskunnallinen arvo ja vaikuttavuus sekä hyödyntämisen ja avaamisen tuomat hyödyt on tunnistettu.

Keskitetyt toimet: Kysymystä on sivuttu useassa valmistelussa. Esimerkiksi avoimen datan direktiivin kansallisessa toimeenpanossa pyrittiin arvioimaan tiedon avaamisen vaikutuksia. Aiheesta on tehty myös joitain selvityksiä, mutta laajempia ja aihetta pitkäjänteisesti tarkastelevia tutkimushankkeita ei ole ollut. Myöskään kansainvälistä tutkimusta ei ole kovin paljon. Organisaatioiden avuksi ei ole myöskään kehitetty työkaluja arvioiden tekemiseen. Sekä pitkäjänteisen tutkimuksen toteuttaminen että työkalun kehittäminen tiedon arvon määrittämiseen ja seurantaan voitaisiin käynnistää vuoden 2023 aikana.

3. Organisaatioiden strategia tukee tiedon hyödyntämistä ja avaamista.

Keskitetyt toimet: Organisaatioiden strategioissa on tiedon hyödyntäminen ja avaaminen huomioitu vaihtelevasti. Tätä varten tulisi luoda tukimateriaalia ja mahdollisesti koulutusta. Yksi harkittava vaihtoehto on, että käynnistetään vuonna 2023 tai myöhemmin yhteishanke, jossa keskitetyllä rahoituksella tuetaan samanaikaisesti useamman organisaation strategiatyötä tiedon hyödyntämisen ja avaamisen osalta. Tämä voisi koostua yhteisestä työskentelystä sekä kunkin organisaation erillisestä tukemisesta. Tällaisista hankkeista on hyviä kokemuksia esimerkiksi tietoturvan ja sähköisen hallinnon kehittämisessä.

4. Tietoa käytetään vastuullisesti ja väärän tiedon levittämistä yhteiskunnassa torjutaan.

Keskitetyt toimet: Tiedon vastuullinen käyttö viranomaistoiminnassa korostuu melko yksityiskohtaisessa lainsäädännössä tiedon käytöstä ja luovutuksista. Tästä huolimatta tiedon luovuttamiseen liittyy riskejä, että sitä käytetään väärin tarkoituksiin tai

vääristellen. Myös tiedon yhdistelyssä on nähty mahdollisia riskejä. Disinformaation tai väärän tiedon leviämiseen on hallinnossa reagoitu, mutta toimet ovat olleet irrallisia. Näin ollen olisi tarpeellista käynnistää yhteinen valmistelu, jolla estetään tai minimoidaan väärinkäytösten aiheuttamat haitat. Valmistelussa keskeisessä asemassa on turvallisuusviranomaiset ja vastaavat ministeriöt, mutta sen tulisi kattaa koko valtionhallinto sekä mahdollisuuksien mukaan muu julkinen hallinto.

Tiedon hallintaan liittyvien tavoitteiden toimeenpano on monilta osin käynnistetty erityisesti tiedonhallintalain toimenpanolla. Toimeenpanoa on edistetty myös Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeessa. Alla viitataan sen työpaketteihin. Hanke päättyy vuoden 2022 lopussa.

1. Tietoympäristöt tunnetaan ja tietovarannot ovat helposti löydettävissä ja selkeästi kuvattu.

Keskitettyt toimet: Tiedonhallintakartta (TiHL 6 §:n 1) on muodostettu ja se tulee luomaan pohjan tälle tavoitteelle. Tietoja tulee täydentää seuraavassa vaiheessa kuvausten osalta edistään tietoympäristöjen tunnistamista ja löydettävyyttä. EU:n tietohallintosäännöksen (DGA) toimeenpanossa tulee nimetä vastuuviranomainen auttamaan tiedon löydettävyydessä sekä laatia sitä tukeva rekisteri tietovarannoista. Suomessa se tulee olemaan tiedonhallintakartta. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen työpaketissa 2 on kehitetty tiedon saatavuutta edistävää mallia. Tavoitteen toimeenpanoksi riittää tässä vaiheessa käynnissä olevat toimet, mutta niiden jatkuvuudesta tulee huolehtia myös hankkeiden päätyttyä.

2. Keskeiset kansalliset tietovarannot on tunnistettu ja niiden tieto on keskitetysti hyödynnettävissä.

Keskitettyt toimet: Suomessa on ollut keskitettyjä rekistereitä liki 60 vuotta ja useiden asema on vahva ja selkeä. Edelleen on kuitenkin haasteita joidenkin rekistereiden tietojen päivittämisessä sekä joltain osin myös uusien tietojen keräämisessä lainsäädäntöpohjasta huolimatta. Joidenkin rekisterien tietojen laatu ei enää nauti käyttäjien luottamusta. Myös uusia rekistereitä on rakenteilla, joissa voi ilmetä samoja ongelmia. Tilanteen parantaminen vaatii useita toimia, joista keskeisiä on luoda tilanne, jossa kaikki osapuolet hyötyvät tiedon keskitetystä tallentamisesta. Kunnat ovat kokeneet velvoitteet epäoikeudenmukaisiksi. Tämä vaatii useita toimia. Pelisääntöjä tulee uudistaa. Rajapintojen kehittäminen sekä tiedon hinnoitteluperiaatteiden ja luovutuksen ehtojen selkeyttäminen helpottavat tiedon hyödyntämistä ja toivottavasti kannustavat päivittämään tiedot. EU:n tietohallintosäännöksen (DGA) toimeenpanossa tulee nimetä vastuuviranomainen auttamaan tiedon hyödyntämisessä. Kansallisessa toimeenpanossa on syytä miettiä muitakin toimia keskitetyn hyödyntämisen tehostamiseksi.

3. Hyödynnettävät tiedot ovat yhteentoimivia ja laadukkaita kansallisten laatukriteereiden mukaisesti.

Keskitettyt toimet: Tiedon yhteentoimivuuteen on panostettu ja sen kehittämistä jatketaan monissa projekteissa. Uudeksi haasteeksi on noussut tiedon käyttö muihin

kuin alkuperäisiin käyttötarkoituksiin. Tähän tulee kiinnittää enemmän huomiota tulevassa työssä. Julkinen hallinto hallinnoi merkittäviä, usein keskitettyjä tietovarantoja eri viranomaisten toimesta. Lisäksi on paljon hajallaan olevaa tietoa eri viranomaisten toimintaan liittyen. Tietoa ja rekistereitä ohjataan hyvin tarkastikin lainsäädännöllä. Useat perustietovarannot ja muut merkittävät tietovarannot ovat saaneet alkunsa jo vuosikymmeniä sitten ja niiden hallinnointi ja ylläpito voi yhä heijastaa vuosikymmenten takaisia toimintatapoja. Nämä tietovarannot tulisi tunnistaa kansallisesti tärkeäksi pääomaksi, jota täytyisi vaalia ja ylläpitää. Olisi hyödyllistä käynnistää kansallinen keskustelu siitä, miten näitä keskeisiä kansallisia tietovarantoja halutaan kehittää, miten niitä hyödynnetään ja ylläpidetään 2030-luvulla? Tiedon laadun arviointikehikko tiedon laatukriteereineen on laadittu Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeessa työpaketissa 3 ja sen kehittämisestä on vastannut Tilastokeskus. Laatukehikko otetaan käyttöön koko julkisessa hallinnossa.

4. Tieto on saatavilla ohjelmointirajapintojen (API) kautta, joita käytetään aktiivisesti ja kehitetään julkishallinnon API-periaatteiden mukaisesti.

Keskitetyt toimet: Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeessa työpaketissa 4 on luotu julkishallinnon API-periaatteet tukemaan ohjelmointirajapintakehitystyötä yhteistyön, yhteentoimivuuden ja uudelleenkäytettävyyden näkökulmista. Seuraava vaihe on näiden periaatteiden toimeenpano sekä strategisella että käytännön tasolla. Ongelmaksi on muodostumassa, että tarjolla on niin paljon eri API-rajapintoja ja tiedostomuotoja tiedon jakelussa ja luovutuksissa niin, että se horjuttaa yhteentoimivuutta.

5. Tietoturva- ja tietosuojariskit on tunnistettu, ja tiedon hyödyntämiselle ja avaamiselle on luotu turvalliset käytännöt.

Keskitetyt toimet: Julkisen hallinnon digitaalisen turvallisuuden (VAHTI) asiantuntijoiden yhteistyönä on luotu ohjeita ja toimintamalleja tietoturvan kehittämiseen. Työllä on pitkät perinteet ja se on edelleen hyvin aktiivista. Tiedon merkityksen lisääntyminen, uusien rajapintojen (etenkin API) yleistymisen esimerkiksi vaativat uusia toimia ja ohjeita, joihin tulee panostaa lähivuosina. Vastuukysymyksiä tulee miettiä, kun tiedon käyttö organisaatorajojen yli lisääntyy.

4. Edellytysten luominen

Mahdollistajiksi on tunnistettu seuraavat tavoitteet:

1. Tiedon hyödyntäminen ja avaaminen on resursoitu riittävästi.
2. Tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen on saatavilla kattavasti kansallisesti tukea ja opastusta eri muodoissa.
3. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen osaamisen taso on korkea ja osaamisen kehittämiseen on tarjolla selkeitä koulutuspolkuja.

4. Tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen on tarjolla avoimia alustoja, kehitysympäristöjä ja työkaluja.

Mahdollistajat ovat samoja myös muussa kehittämisessä, mutta tässä yhteydessä niitä tarkastellaan erityisesti tiedon hyödyntämisen kannalta. Eduskunnan lausumassa tietopoliittisesta selonteosta ([VNS 7/2018 vp](#)) edellytti, että valtioneuvosto ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, joilla edistetään kansalaisten ymmärrystä digitalisaatiosta ja tekoälystä sekä vahvistetaan alan kehittämisen ja kansainvälisen kilpailukyvyn kohentamisen edellyttämää osaamista eri koulutusasteilla ja tieteenaloilla.

Alla on kuvattu näihin liittyviä keskistettyjä toimia.

1. Tiedon hyödyntäminen ja avaaminen on resursoitu riittävästi.

Keskitetty toimet: Erillisrahoitusta ei ole tällä hetkellä. Maksuttomia keskistettyjä palveluita on tarjolla esimerkiksi suomi.fi-palveluissa. Kukin organisaatio vastaa resursoinnista. Hankkeita rahoitetaan erillisrahoituksella kehysten rajoissa. Erillisrahoitus on voimakas ohjauskeino tavoitteiden saavuttamisessa.

2. Tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen on saatavilla kattavasti kansallisesti tukea ja opastusta eri muodoissa.

Keskitetty toimet: Tukea on tällä hetkellä saatavilla vaihtelevasti. Oppaita ja eOppivan kurssseja on julkaistu ja on valmisteilla. Ne ovat kaikille avoimia. Näitä toimia ja niihin liittyvää viestintää tulee jatkaa. EU:n tietohallintosäännöksen (DGA) toimeenpanossa tulee arvioitavaksi, mihin tukitoimiin on kansallisesti ryhdyttävä, jotta sen tavoitteet saavutetaan.

3. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen osaamisen taso on korkea ja osaamisen kehittämiseen on tarjolla selkeitä koulutuspolkuja.

Keskitetty toimet: Tietoon liittyviä koulutusohjelmia on koulutusinstituutioissa tarjolla ja niiden tarjonta tulee suunnitelmien mukaan lisääntymään lähivuosina. Koulutusta erityisesti eOppiva-ympäristössä tullaan lisäämään. Ne pyritään tekemään kaikille avoimina. Valtionhallinnon sisäiset koulutukset eivät vielä tarjoa selkeitä koulutuspolkuja, mutta koulutuksista pyritään ensivaiheessa muodostamaan kokonaisuuksia. Osaamistason tulee olla korkeampi. Sitä tulee tukea koulutuksen lisäksi esimerkiksi yhteiskehittämisellä ja viestintää vahvistamalla.

4. Tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen on tarjolla avoimia alustoja, kehitysympäristöjä ja työkaluja.

Keskitetty toimet: Tiedon yhteentoimivuuden edistämiseen, avaamiseen ja hyödyntämiseen on työkaluja tarjolla. Avoindata.fi tarjoaa alustan tiedon julkaisemiselle. Suomi.fi ja palveluväylä sisältävät lukuisia työkaluja ja rajapintoja tiedon hyödyntämiseksi. Yhteiskäyttöisten työkalujen ja alustojen käyttöä tulee edistää viestintään ja tukitoimiin panostaen. Näiden kehittämistä tulee jatkaa ja mahdollisesti harkita uusien alustojen rakentamista.

5. Toimeenpanon aikajana

Ohessa oleva aikajana viitteellisesti kuvaa käynnissä olevat hankkeet (sinisellä) ja hahmotelma tulevista hankkeista (keltaisella). Näistä tullaan tekemään päätökset myöhemmin.

Tällä hetkellä toimeenpanoa tehdään erityisesti tiedonhallintalain toimeenpanolla ja tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen toimilla. Hanke on asetettu ajalle 2020-2022. Hankkeen neljä työpakettia ovat sisällöllisesti valmistumassa vuoden 2021 lopussa ja vuoden 2022 keskeisiä toimia ovat toimeenpanon suunnittelu ja jatkuvuudesta huolehtiminen.

Keltaisella merkityt hankeaihiot voitaisiin käynnistää vuonna 2023 tai sen jälkeen.

